

A Grosschmid-kiállítás plakátja és megnyitója: Pleier Tamás és Grosschmid Erik

Részlet a kiálltásból

Balogh Géza

„EMBER VAN BENNE!”

GROSSCHMID ERIK KIÁLLÍTÁSA

Egy bábtervező kiállítása sokban különbözik a más műfajú színházak képzőművészeinek munkásságát bemutató tárlatoktól. Ez a különbség elsősorban annak köszönhető, hogy a bábszínházi előadás szereplői maguk is képzőművészeti alkotások. Olyan lények, amelyek fizikai valójukban is otthonosan érzik magukat a kiállítóteremben. Igaz, nincs ott a színész, aki életet lehel beléjük, de mégis jóval többet árulnak el az előadásról, amelyben megelevenedtek, mint egy „élő” színház szereplőinek jellemzerei vagy akár próbababán bemutatott kész ruhái. A bábtervező még a környezetet, a játékteret is eredeti dimenzióiban tárhatja a látogatók elé, nem kell beélnie díszletterekkel vagy makettekkel. A bábkiállítást csak néhány lépés választja el az egykor volt előadástól. A bábszínházi tervező nemcsak az előzményekről számol be; bemutathatja mindazt, ami a produkcióból megmaradt az utolsó előadás után. A tárlókban a bábjátékos-színész kivételével minden ott van, ami az előadás létrehozásához szükséges. A tárgyak bármikor újra megelevenedhetnek. A varázslat előtti és a varázslat utáni pillanatokat látjuk.

Grosschmid Erik nem az iskolapadban tanulta a tervezést. Amikor 1996-ban eljegyezte magát a bábjátékkal, – szerencséjére vagy balszerencséjére – Magyarországon még nem tanítottak bábtervezést. A huszonöt éves ötvösművész egy véletlen folytán került a Círókához. Ezzel kettős értelemben lett egy *műhely* tanulója, munkatársa, gyakornoka. Hétköznapi és munkajogi értelemben eleinte a bábműhely dolgozója volt, de átvitt értelemben jóval több ennél: ahogy a reneszánsz mesterek műhelyeiben

a rész-feladatok ellátása során sajátítják el a tanítványok a festészet vagy a szobrászat fortélyait, úgy vált ő is – több társával együtt – az új utakat kereső kecskeméti bábszínház egyre fontosabb alkotójává. 1996-ban a Círóka túl volt már néhány kemény megpróbáltatáson. Igazi, végleges otthonhoz jutottak, szabadon választott mesterük, Kovács Ildikó mellett Jan Dvořák, Peter Schumann és számos más alkalmi vendég segítségével tágíthatták világlátásukat és a korszerű bábjátás határait.

A magyar bábszínház jócskán megkésett fejlődése a múlt század kilencvenes éveiben kezd igazán nekilendülni. Füst Milán egy rádióbeszélgetésben „lángözönnek” nevezte azokat a korszakokat, amikor hosszú tespedés után hirtelen hatalmas energiák törnek elő a művészetben. Ő elsősorban Shakespeare korára utalt, amelyben „a lobogó lángcsóvák egymást erősítették. Némelyikük alacsonyabbra tört, másuk magasba lobbant. Aztán a lángözön elhalványult, összehúzódott, végül elcsöndesedve elsötétült”¹.

Legyünk szerénytelek, és némi túlzással alkalmazzuk a lángözön fogalmát a bábjáték rendszerváltás után kialakult helyzetére, amikor a harminchárom évig egyeduralkodó Állami Bábszínház, majd a Bóbita, a Harlekin és a Círóka mellé újabb kilenc hivatásos bábszínház, továbbá számos alternatív, családi és egyéb magánvállalkozás jön létre Magyarországon. A Círóka története persze jóval korábban kezdődik, de az együttes új életének kezdete egybeesik a politikai rendszer megváltozásával. És ez az időszak kinevel egy új bábos nemzedéket: írókat, bábjátékosokat, rendezőket, tervezőket, akik

1 Idézi Székely György: *Lángözön* című könyvének bevezetőjében. Európa, Bp., 2003.

Részletek a kiálltásból

ma a magyar bábjátzás derékhadát jelentik. Már régóta nem kötődik egyikük sem a Círókához, de mindannyian megőriztek valamit abból a szellemiségből, amely útravalót biztosított és erőt adott saját arculatuk kialakításához. Ennek a nemzedéknek egyik markáns képviselője Grosschmid Erik.

Első munkája az *Odüsszeia* kivitelezése volt, amelyet cseh vendégek hoztak létre, Jan Dvořák rendezett és Pavel Hubička tervezett. Az előadásban Odüsszeusz kalandjai árnyjátékként jelentek meg, miközben az istenek élő alakokként figyelték tetteiket. Fontos állomás a Círóka életében és főleg Grosschmid Erik pályáján. Ahogy egy interjúban kifejti, „a Círóka Bábszínház műhelyében eltöltött évek alatt szerettem meg azt a tapasztalatot, tudást a színházkészítésről, melyre építhettem később a magam világát. A Círóka akkor az egyik legjobban fejlődő korszakát élte, tele volt munkával, vidámsággal. Külföldi és hazai rendezőktől, tervezőktől tanulhattam a bábszínházi fortélyokat.”²

Azóta jó néhány évvel lettünk bölcsőbbek, tapasztaltabbak valamennyien, de jól emlékszünk még a kecskeméti találkozók késhegyre menő vitáira, az újító szellem kérelhetetlen igazságaira. Ma már ez is történelem. Közben egymáshoz szelídültünk, a klasszikus formák egy időre (?) lomtárba kerültek, és újabb bábos nemzedékek jelentkeztek. A tervezők kivételes helyzetben vannak. Képesek egyetérteni olyan elgondolásokkal is, amelyek az utánuk fellépő írókra, rendezőkre jellemzőek.

Ha végignézzük a tatabányai Kortárs Galéria kiállításának száznegyvenkét bábját, tizenöt makettjét, hat díszletét és három jelmezét, azt állapíthatjuk meg, hogy ebben a szubjektív válogatásban a legszembetűnőbb

a rugalmasság, a sokféleség mögött megjelenő következetesség. Grosschmid Erik úgy idomul a mindenkori rendező-partner ízléséhez, elgondolásához, hogy közben megőrzi saját szuverén látásmódját. A Kovács Gézával készült *Túl a Maszat-hegyen* grotesksége, a Rumi László rendezői világához idomuló, impozáns *Hófehérke története*, amely izgalmas és újszerű térformájával a sok lehetőséggel kecsegtető új színház felavatásán került bemutatásra³, vagy a *Szaszuni Dávid históriája*, az *Őt kis kínai*, a lírai szépségű *Vadhattyúk* békésen megfér Veres András debreceni rendezése, az *Egy rókáról és egy farkasról* iróniájával. A Napsugár *Ármányos Puncs-Pancsa* a Vojtina előadásával, a *Vitéz Kukorica János históriájával*. A szombathelyi *Minden egér szereti a sajtot* játékos bohósága a pécsi *Diótörő* mértéktartó eleganciájával.

A kiállítás címe: *Ember van benne!* Így kiáltott fel egy gyerek valamelyik bábszínházi előadás végén. Grosschmid Erik meghallotta az elragadtatott felkiáltást, és úgy érezte, hogy ez eddigi munkásságának legjellemzőbb összefoglalása. Egy boldog kisgyerek három szóban megfogalmazta a bábszínház lényegét. A Tatabányán kiállított bábok és díszletek kimerevített pillanataiban is ott van a tárgyak mögött az éltető ember. Az „alkalmazott képzőművészet” nem más, mint az egyéniség következetességének és alázatának különleges egyensúlya. Ez sugárzik a kiállítás minden egyes darabjából. Ha belépünk, egyszerre érezzük magunkat szentélyben és játszótérben.

(*Ember van benne*. Grosschmid Erik báb- és díszlettervező kiállítása. Tatabánya, Kortárs Galéria, 2014. szeptember 12.)

2 Papp Eszter: „A szerencsét felkészülten kell várni.” Beszélgetés Grosschmid Erik bábtervezővel. Báb-Tár V. 91.o.

3 A Círóka Budai utcai épülete kétszer került átadásra. 1994. december 22-én a *Triangulum* előadásával nyílt meg az átalakított polgárház, benne a kamaraszínház az irodákkal és a műhellyel, majd a kivitelezés elhúzódása miatt hét évvel később, 2001. október 6-án, a *Hófehérke története* premierjével adták át a hozzá kapcsolódó színháztermet, amely többféle játéktér kialakítására alkalmas.

Részletek a kiálltásból

Részlet a kiállításból

A bábszínházak előadásainak Grosschmid Erik által tervezett bábjai

Vojtina Bábszínház: Mutatványos Vitézek; Mese Pipo hercegről, Pipo lóról és Popi hercegkisasszonyról; Tótágas; Egy rókárról és egy farkasról; Andersen mesék (A császár új ruhája); Vitéz Kukorica János históriája; Alíz, a lány, aki követte a fehér nyuszt; **Budapest Bábszínház:** Vadhattyúk; Csizmás Kandúr; Túl a Maszat-hegyen; **Mesebolt Bábszínház:** Mumus a padláson; Minden egér szereti a sajtot; **Ciróka Bábszínház:** Hófehérke története; Geppetto és bábuja; **Kövé Béla Bábszínház:** Öt kis kínai; Szaszuni Dávid lakomája; **Napsugár Bábszínház:** Ármányos puncspancs; **Vaskakas Bábszínház:** Brémai muzsikások; **Bóbita Bábszínház:** Diótörő

“THERE’S A PERSON IN THERE!”

This article reports on puppet and stage designer Erik Grosschmid’s exhibition at the Contemporary Gallery in Tatabánya, Hungary. The artist chose the title of the exhibition, “There’s a Person in There!”, referring to a child’s exclamation at the end of a puppet show. Erik Grosschmid felt that this ecstatic sentence is the most significant summary of his work to date. The author says, “If we look at the puppets, mock-ups, scenery and costumes in the exhibition, it becomes clear that the artist’s flexibility is the most conspicuous quality in this subjective selection. Erik Grosschmid adapts to the taste and thoughts of his current director-partner while still being able to preserve the power of his own vision.”